

Філалагічнае краязнаўства

Гродзеншчыны

Напрыканцы 2012 года з'явіўся зборнік навуковых артыкулаў, падрыхтаваны кафедрай беларускага і тэарэтычнага мовазнаўства Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы «Філалагічнае краязнаўства Гродзеншчыны (матэрыялы і даследаванні)». Яго выпусціла гродзенскае выдавецтва «ЮрСаПрынт». Ініцыятарам, арганізатарам і адказным рэдактарам зборніка з'яўляецца загадчык кафедры доктар філалагічных навук прафесар Мікалай Даніловіч, які ўжо больш за трыццаць гадоў займаецца даследаваннем мовы і фальклору Гродзенскага рэгіёну. На рахунку Мікалая Аляксандравіча кнігі «Слоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзеншчыны» (1999), «Слоўнік дыялектнай фразеалогіі Гродзеншчыны» (2000), «Беларускае вяселле: на матэрыяле Гродзеншчыны» (2000), «Дыялектная мова Гродзеншчыны: хрэстаматыя» (2007), «Лінгвістычная краязнаўства Гродзеншчыны: дапаможнік» (2008).

Аўтарамі артыкулаў новага зборніка з'яўляюцца выкладчыкі, аспіранты, студэнты ўніверсітэта, настаўнікі і краязнаўцы Гродна і вобласці.

Зборнік выданы з нагоды 100-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Максіма Танка. Ягоны лёс быў цесна звязаны з Гродзеншчынай. У Заходняй Беларусі Максім Танк быў у цэнтры беларускага нацыянальна-вызваленчага руху і літаратурнага жыцця. І ў пасляваенны час ён падтрымліваў цесную сувязь з Гродзеншчынай як пісьменнік і як грамадскі дзеяч.

Артыкулы ў зборніку размяркоўваюцца па чатырох раздзелах, што адлюстроўваюць розныя віды краязнаўства.

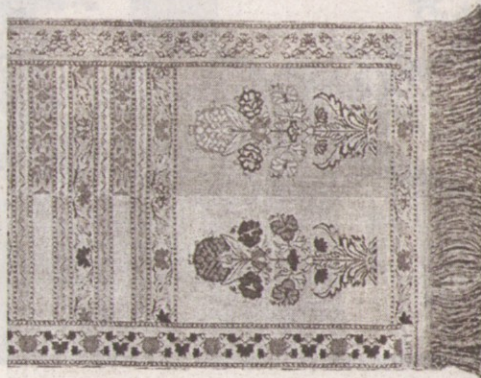
Першы – «Літаратурнае краязнаўства» – пачынаецца артыкулам занадтага краязнаўца С. Чыгрына «Максім Танк на старонках “Беларускага летапісу”». У ім аналізуецца творчая спадчына паэта, апублікаваная ў згаданым часопісе, што выдаваўся ў Вільні і ў рэдакцыі якога з 1937 года Максім Танк працаваў. Пісьменніца А. Рудкая дзеліцца ўспамінамі пра пяць незабытых сустрэчаў з Максімам Танкам, калі яна вучылася ў БДУ. Былы сакратар Ашмянскага райкама партыі, а цяпер вядомы гродзенскі краязнавец І. Су-

змышчаныя таксама артыкулы пра пісьменнікаў Гродзеншчыны Элізу Ажэшку, Аляксея Карпюка, Максіма Вагдановіча, Лейба Найдуса.

Гамы вялікі другі раздзел – «Лінгвістычнае краязнаўства». Ён складаецца з індывидуальных слоўнікаў, у якіх падаецца лексіка, фразеалогія, тапанімія, антрапанімія

ФІЛАЛАГІЧНАЕ КРАЯЗНАЎСТВА ГРОДЗЕНШЧЫНЫ

Матэрыялы і даследаванні

Зборнік навуковых артыкулаў
(да 100-годдзя з дня нараджэння Максіма Танка)

асобных вёсак і куткоў Гродзеншчыны. Кожны слоўнічак – гэта падборка дыялектных словаў, фразеалагізмаў, мікратапонімаў, імёнаў, прозвішчаў ці мянушак, запісаных аўтарамі ў той або іншай вёсцы (звычайна роднай) ці на тэрыторыі сельсавета.

Найбольшая колькасць слоўнікаў, што адлюстроўваюць багацце рэгіянальнай мікратапаніміі. Збіранне і лексікаграфічнае спарадкаванне гэтай спецыфічнай лексікі сёння асабліва надзённыя, бо ў выніку сацыяльна-дэмаграфічных працэсаў адбываецца раз-

кожнаму мікратапоніму ў падборцы прысвечаны асобны слоўнічак артыкул, складнікам якога з'яўляюцца: загалоўкавае слова, граматычныя паметы, тапанімічны аб'ект, ілюстрацыйны прыклад, геаграфічны арыенціры размяшчэння аб'екта, пашпартызацыя запісу. Цікавымі ў артыкулах з'яўляюцца этымалагічна-гістарычныя звесткі пра ўтварэнне мікратапонімаў, асабліва тых, што ўзніклі на аснове састарэлых словаў, якія сёння семантычна зацеменены, незразумелыя, напрыклад: *Куліса* 'частка ўрочышча' – назва хутчэй балцкага паходжання, параўн. літоўскае *kulis* 'малы паўвостраў' (с. 86); *Задубішча* 'урочышча – паласа сушы шырынёй прыкладна 1 км і даўжынёй 6 км паміж Святым Балотам і Альсом, што пачынаецца за 1 км ад вёскі Бабіна і цягнецца ў паўднёва-ўсходнім напрамку да вёскі Дубінка' – у «Ардынацый каралеўскіх пушчаў» 1641 года значыцца як Дубішча» (с. 84).

Трэці раздзел «Фальклорнае краязнаўства» складзены з артыкулаў пра малыя формы фальклору – легенды і паданні, якія тлумачаць паходжанне назваў населеных пунктаў і іншых тапанімічных аб'ектаў. Напрыклад, М. Якалэвіч прапануе цікавую падборку прыказак з гаворкі роднай вёскі Дуляўшчына Мастоўскага раёна (дарэчы, прыказкі ў парэміялагічных працах не апісваліся): *Каго Бог любіць, таму крыжы дае* – 'Кажуць пра таго, хто пакутуе, у каго няшчасці ідуць адно за адным'; *Няма тых грабель, каб граблі ад сябе* – 'Таворыцца пра тых, хто ўсё робіць на сваю карысць'; *Твая мама ласа, з'ела яблычка да Спаса* – 'Да Спаса (свята ў праваслаўных, якое прыпадае на 19 жніўня паводле новага стылю) нельга есці яблычкаў'; *Што не ў модзе, кладзі на сподзе* – 'Нямоднае адзенне не трэба выкідаць, бо праз нейкі час яно можа стаць патрэбным, модным'; і інш.

М. Даніловіч і Н. Памецька пада-

Андрэй. Андрэй-верабеі на кадушцы сядзеў, усіх жаб перасеў, адну не даеў, і жывот забалеў (Нізаўцы Навагр.).

Ванька. А чаму ш ты, Ванька, без валос застаўся? А таму што рана з дзеўкамі звязався (Ашмяны).

Віця. Віця, Віця, тра-ля-ля. Прадай карову, купі цяля (Нягневічы Навагр.).

Іван. Иван-барабан на капусьці сядзеў, Иван-барабан усе чэрві паеў (Кульбакі Лід.).

Лена. Лена – палена, сьвіне па калена, а як стала на мосьцік, стала сьвіне па хвосцік (Студзянец Ваўк.).

Маруся. Як Марусі на работу – Маруся ні хоча. Як Марусю за капоту – Маруся рагоча (Бародзічы Зэльв.).

Ніна. Напа Ніна ганарова, паехала ў лес па дрва, зачалася за пень, прастаяла цэлы дзень (Бабіна Гродз.).

Сярожа. Божа мой, Божа! Памёр мой Сярожа. Учора гараў, а дзёс ногі задраў (Кульбакі Лід.).

Янак. Янак пабіў збанак, сядзіць і ганку і плачыць па збанку (Косцеві Астр.).

Чацвёрты раздзел «Лінгвакул філалагічнае краязнаўства» пачынаецца праграмным артыкулам вядомага пісьменніка-літаратуразнаўца прафесара А. Няцкевіча «Традыцыйная народная культура як актуальны прадмет краязнаўства», у якім сцвярджаецца, што народная культура беларусаў, аздобленая рэгіянальнымі адметнасцямі, – унікальная з'ява, удзячнае поле для краязнаўчых пошукаў, знаходак, адкрыццяў, пакуль яшчэ не позна. У гэтым раздзеле прапануецца распрацоўка турыстычнага маршруту «Шляхамі Карскага ў Прынямонні». Аўтары распрацоўкі краязнаўцы А. Крой і І. Буднік прапануюць турыстычнае падарожжа па мясцінах (Гродзенскі, Бераставіцкі і Мастоўскі раёны), дзе жыў, вучыўся, працаваў і адпачываў славыты зямляк доктар філалогіі, першы беларускі акадэмік Яўхім Фёдаравіч Карскі.

Зборнік навуковых артыкулаў «Філалагічнае краязнаўства Гродзеншчыны» разлічаны на мовазнаўцаў, літаратуразнаўцаў, фалькларыстаў, этнографію, гісторыкаў, культуролагіў, студэнтаў, настаўнікаў, пісьмен-